ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
ANADOLU UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
Cilt/Vol.:9- Sayı/No: 1 : 217–250 (2009)

MALATYA ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BİZANS ANONİM FOLLİSLERİ

Yrd. Doç. Dr. Zeliha DEMİREL GÖKALP*

ÖZ

2008 Yılı Ağustos ayında Malatya Arkeoloji Müzesi'nde gerçekleştirilen çalışmada, 1970–2006 yılları arasında envantere kaydedilmiş 895 adet Bizans sikkesi tespit edilmiştir. Sikkelerin 464'ü anonim follis'dir. Dönem kaynakları ve nümismatik verilere göre anonim follisler I. Ioannes döneminde basılmaya başlanmıştır. I. Ioannes'in göreve geldiği 969 yılı ile 1092'de I. Aleksios'un büyük parasal reformu arasında, Bizans İmparatorluğu'nun bastığı bakır anonim follisleri, önceki yüzyıllarda basılmış olan sikkelerden ayıran iki özelliği vardır. Birincisi, bakır sikkeler üzerinde, şimdiye kadar altın sikkeler için tercih edilen bir uygulama olan, İsa'nın bir portresinin olması; ikincisi ise, herhangi bir imparator adına basılmamış olmalarıdır. Makalenin konusunu oluşturan sikkelerin %80' nin müzeye geliş yerleri Malatya İli ve çevresidir. Dolayısıyla Malatya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan anonim follis'ler Ortaçağ Bizans Anadolu'sunu iyi ve doğru yansıtan bir veri grubudur.

Anahtar Kelimeler: *Malatya, Bizans, Anonim Follis*

BYZANTINE ANONYMOUS FOLLES IN MALATYA ARCHAEOLOGY MUSEUM

ABSTRACT

895 Byzantium coins which were recorded in the inventory between 1970-2006 have been determined in the study carried out in Malatya Archaeology Museum in August 2008. 464 of these coins are anonymous folles. According to sources from that period and numismatic data anonymous folles was started to be struck during the period of John I. The copper coinage Byzantine Empire, between the accession to the throne of John I in 969 and the great monetary reform of Alexius I in 1092 is distinguished from that of earlier centuries in two respects. First, there is a portrait of Christ on copper coins, although it was an application preferred only on golden coins until that time. Second, they were not struck in the name of any emperor. 80% of the coins being the subject of the paper comes from Malatya and its surroundings. Therefore, anonymous folles in Malatya Archaeology Museum is a data group reflecting the Middle Age Byzantine Anatolia well and accurately.

Keywords: *Malatya (Melitine), Byzantine, Anonymous Folles*

* Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, e-mail:zdgokalp@anadolu.edu.tr.

1. GİRİŞ

Eski Malatya, bugünkü ismiyle Battalgazi, Malatya İlinin 8 km. kuzeyinde bir ilçe merkezidir. Kuruluş ve isim itibariyle başlangıçtan zamanımıza kadar büyük bir değişikliğe uğramadan gelen Anadolu şehirlerinden biri olan Malatya'dan Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Kültepe yazılı belgelerinde "Melita" olarak söz edilir. Asur imparatorluk devri kayıtlarında "Meliddu, Melide, Melid, Milid, Milidia" olarak geçen ilk yerleşim, Eski Malatya'nın 4 km. güney doğusundaki Orduzu mevkiinde, Aslantepe olarak isimlendirilen yerde kurulmuştur (Darkot, 1997, s. 227; Eskici, 2006, s. 263; Üstündağ ve diğerleri 2005, s. 67; Göğebakan, 2003, s. 469). M. Ö. 7. yüzyılda, Asur devletinin yıkılmasından sonra şehrin terk edildiği ve halkın başka yerleşim alanlarına dağıldığı düşünülmektedir.

Malatya'nın tarihi bunu takip eden yüzyıllarda karanlık olsa da, M. S. 1. yüzyılda imparator Titus (M. S. 79–81) döneminde XII. Fulminita lejyonunun daimi karargâhı olarak şehir yeniden gelişmeye başlamıştır (Göğebakan, 2003, s. 468; Darkot, 1997, s. 228; Hild –Restle, 1981, s. 233). Strabon'un (XII, 535) "Melitine" olarak adlandırdığı kent, imparator Traianus (M.S. 98–117) döneminde büyüyerek şehir haline gelmiştir. Roma İmparatorluğu döneminde yapımına başlanan surlar, 532'de İmparator Iustinianus tarafından tamamlatılmış ve kent 536'da III. Armenia eyaletinin merkezi olmuştur (Darkot, 1997, s. 229; Eskici, 2006, s. 263; Honingmann, 1970, s. 17). Askeri ve siyasal merkez olan Melitine'nin aynı zamanda bölgenin dinsel merkezi olduğu da kilise kayıtlarında metropolis olarak anılmasından anlaşılmaktadır.[1]

Bizans'ın Anadolu yol güzergâhının merkezlerinden biri olan kent, M. S. 1. ve 6. yüzyıllar arasında, özellikle Sasani İmparatorluğu'na karşı bir hudut kalesi durumundadır. M. S. 7. ve 11. yüzyıllar arasında ise Bizans ile Müslüman Araplar arasında mücadeleye sahne olmuştur. Bu yüzyıllar arasında Bizans ve İslam devletleri arasında zaman zaman el değiştiren kent 12. yüzyıl başlarında Türklerin eline geçmiştir (Honingmann, 1997, s. 233–239; Göğebakan, 2003, s. 469; Eskici, 2006, s. 263; Vryonis, 1971, s. 163).

2. ANONİM FOLLİSLER

Bizans *anonim follisleri* [2] , Bizans tarihinin Iustinianus'tan sonraki "ikinci altın çağı" olan Makedonya Hanedanlığı'nın sekizinci ferdi I. Ioannes Tzimiskes (969–976) döneminde basılmaya başlanmış ve 1092'deki I. Alexius'un büyük parasal reformuna kadar devam etmiştir.[3] Ioannes Tzimiskes adını taşıyan bakır sikke olmaması ve en erken tarihli *anonim follis*lerin VII. Konstantinos Porphhyrogennetos (913–959) ve II. Nikephoros Phokas'ın (963–969) bakır sikkelerinin üzerine basılmış olması gibi nümismatik veriler bu sikkelerin basımının ilk olarak Ioannes Tzimiskes Dönemi'nde başladığını ortaya koymaktadır (Grierson, 1973, s. 634; Çantay, 2008, s. 152).

1 Kilise kayıtlarında, 4. yüzyıl başından 12. yüzyıl sonuna kadar 23 piskoposun ismi geçmektedir. Bkz., Quien, 1958, s. 440-446; Haldon, 2007, s. 158, harita 174.

2 Follis: 40 nummi değerinde bakır sikke.

3 I. Aleksios'un para reformu için bkz., Hendy, 1999, s. 33.

İmparatorluğun bastırdığı bakır *anonim follis*ler, önceki yüzyıllardakilerden iki önemli hususta ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi, bakır sikkeler üzerinde, şimdiye kadar altın sikkeler için tercih edilen bir uygulama olan, İsa'nın bir portresinin yer alması [4] ve ikincisi ise sikkelerin herhangi bir imparator adına basılmamış olmasıdır.

İmparator Tzimiskes, 970'de follisin dizaynını değiştirmiş, önyüzündeki imparator portresinin yerine Pantokrator İsa portresini koymuş ve arka yüze de "IhSЧS XRISTЧS bASILЄЧ' bASILЄ" (Kralların Kralı Yüce İsa) yazısını eklemiştir. Ioannes Tzimiskes'in, bu değişik yeni sikke basımının nedeni olarak, atasının feci bir biçimde öldürülmesinden dolayı duyduğu pişmanlığının bir davranışı olarak düşünülmektedir.[5] Fakat Scylitzes, sebep olarak, Ioannes Tzimiskes'in dindarlığını göstermektedir ve imparatorun derin dini doğası gereği, bunun doğru olabileceği ihtimali daha güçlüdür. Haçlı seferleri ve Müslüman savaşları da, anonim serisinin -başlangıcı olmasa da devamı için-, bilinçli bir dini propaganda amacı taşımasının nedenleri arasındadır (Grierson, 1973, s. 634–635). Ayrıca 9. ve 10. yüzyıllarda dine olan ilgi her zamankinden daha fazladır. Çünkü 9. yüzyılda Pavlikanlar askeri ve dini açıdan bir tehdit oluşturmaktaydı.[6] *Anonim follis*lerin tedavüle sokulduğu 10. yüzyılın en önemli olayı ise, *Mandylion*'un Edesa'dan (Urfa) alınarak Konstantinopolis'e getirilmesidir.[7] Dini olayların ön plana çıktığı bir dönemde ön ve arka yüzlerinde dini tiplerin ve lejantların bulunduğu *anonim follis*lerin tedavülde olması oldukça normaldir (Whitting, 1955, s. 95–96; Ostrogorsky, 1999, s. 259).

Tzimiskes'le başlayan ve I. Alexius'un (1081–1118) 1092 yılında gerçekleştirdiği reforma kadar yaklaşık 100 yıl boyunca kullanılan *anonim follis*ler, on beş sınıfa ayrılmaktadır.

4 İsa figürü ilk olarak Geç Roma sikkelerinde evlilik töreni için basılan soliduslarda görülmesine karşın, kullanımı oldukça nadirdir. Bu sikkelerin ön yüzlerinde imparatorun askeri kıyafetli bir tasviri ve arka yüzünde ise İsa, imparator ve eşinin ayakta tasviri yer almaktadır. Sikkelerin hiç birinde İsa ana tip değildir. Bkz., Grierson, 1973, s. 146; Oldukça sınırlı basılmış bu tip sikkeler Bizans sikke tiplerini etkilememiştir. İsa burada Hıristiyanlaşmış imparatorluk kültü ya da dindarlığı vurgulamak amacıyla özel sembolik sebepten dolayı sikke üzerinde yer almış olabilir. Bkz., Breckenridge, 1959, s. 1, dip not.1; İsa'nın büst halinde sikkeler üzerinde ana tip olarak tasvir edilmesi ise, II. Iustinianus tarafından başlatılmıştır. İslamiyet'in 678 yılındaki zaferinden sonra II. Iustinianus Troullo Konsili'nde Bizans altın sikkelerinin ikonografisinde bir reform yaptırarak ve muhtemelen de İslamiyet'e bir tepki olarak sikkelerin ön yüzüne İsa tasviri yerleştirmiştir. Bkz., Angold, 2001, s. 57-58.

5 Tzimiskes, kendisinden önceki imparator II. Nikephoros Phokas'ı İmparatoriçe Theophano ile işbirliği yaparak öldürtmüş ve tahtın yeni sahibi olmuştur. Bkz., Gregory, 2005, s. 240.

6 Pavlikanlar Manicilikten türemiş düalist bir Ermeni tarikatıdır. Eski Ahit'i kabul etmeyen Pavlikanlar, İsa'nın yeniden doğacağına da inanmazlar. Anadolu'da özellikle Malatya ve Sivas arasındaki dağlarda göçebe olarak yaşayan ve hayvanlarının ürünü ile geçimlerini sağlayan, çoğu zaman Müslümanların yanında, Hıristiyanlara karşı savaşan Pavlikanlar, 10. yüzyılda Bizanslıların karşı şiddet ve katliam uygulamaları sonucu, diğer kavim ve aşiretlere karışarak erimiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Mango, 2008, s. 112-113; Honingmann, 1970, s. 50-53 ,62, 190; Ostrogorsky, 1999, s. 207; Vryonis, 1971, s. 60.

7 Mandylion (Kutsal Mendil), İsa'nın aslına en uygun ve bizzat onun isteği üzerine üretilmiş tasvirlerinden biri olarak kabul edilir. Akheiropoietos (insan eliyle yapılmamış), olarak da adlandırılan Mandylion'un varlığından ilk kez 6. yüzyılda bahsedilmiştir. Efsanelerden birine göre, ilk Edessa kralı Abgar, hastalığı sırasında İsa'dan yardım istemiş, İsa da kralın elçisine yüzüne sürdüğü ve kendi yansımasını taşıyan bir mendil vermiş ve kral bu mendil sayesinde iyileşmiştir. Kentte muhafaza edien meddil, 944 yılında, Bizans komutanı Ioannes Kourkuras tarafından Edessa'dan alınarak Konstantinopolis'e getirilmiş ve Büyük Saray'daki Pharos Şapel'inde korunmaya başlamıştır. Daha sonra 1247'de Fransa kralı IX. Louis tarafından diğer birçok rölikle birlikte Paris'e götürülerek Ste. Chapelle'de konulmuştur, ancak Fransız Devrimi sırasında kaybolmuştur. Bkz., Sevcenko, 1991, s. 1282-1283

Son üç sınıf dışında tüm sınıfların, piyasaya sürülme sıraları, günümüzde bellidir ve sıralamalar harflerle yapılmıştır.[8] Ancak bu sınıflama araştırmacılara göre farklılık göstermektedir (Tablo 1). J. Sabatier (1955, s. 142–144) ilk olarak 1862'de yayınlanan eserinde bugün A, B, C, D, G ve K sınıfı olarak bilinen sikkeleri Ioannes Tzimiske'e, H, I, J, K, L, M ve N sınıflarını ise Latin imparatorlarına atfetmiştir. W. Worth (2003, s. 480–483) ilk olarak 1908'de yayınlanan kataloğunda, tiplere göre yapılan sınıflamayı kabul etmiş, fakat sikkelerin imparatorlar arasındaki dağılımını farklı yapmıştır. Ayrıca Worth, üzerinde aynı bezemeler olan altın ve bakır sikkelerin eş zamanla olması gerektiğine inanarak *anonim follis*leri tarihlerken bunu da göz önüne almıştır. A. R. Bellinger (1928), Korinthos'ta 1925 kazı sezonunda ele geçen *anonim follis*leri Romen rakamı kullanarak sınıflandırmıştır. M. Thompson (1954, s. 73–74), Atina Agora kazılarında bulunan sikkeleri (2235 *anonim follis* içinden üzerine yeniden basım yapılmış olan yüzlercesini) inceledikten sonra, kronolojik olarak düzenlenmiş alfabetik bir sınıflandırmayı benimsemiştir. Günümüzde de *anonim follis*ler sınıflandırılırken bu alfabetik sistem kullanılmaktadır.

Bu sikkelerden A2 Sınıfı olanlar, üzerindeki süslemelerin çeşitliliği ile diğer *anonim follis*lerden ayrılır. Sikkenin ön yüzünde yer alan İsa'nın nimbusundaki haçın her bir kolunda ve elinde tuttuğu kitabın kapağında ve arka yüzdeki yazıtın hem altında hem de üzerinde varyasyonlara göre değişiklik gösteren bezemeler yer alır ve 50 ila 60 varyasyonu bulunmaktadır (Tablo 2). Araştırmacılar tarafından, Bellinger'in (1928), Korinthos'ta bulunmuş materyallere dayanarak hazırladığı A2 sınıfının varyasyonlarından yola çıkılarak düzeltmeler yapılmış ve bir tablo oluşturulmuştur. Tabloda Bellinger'in temel numaralandırmasına devam edilmiş, ancak yeni türler 1a, 14a, 14b, gibi listeye eklenmiştir (Grierson, 1973, s. 645; Metcalf, 1970, s. 199–219; Metcalf, 1976, s. 109–128) [9].

15 anonim sınıfının tiplerinin belirlenmesi, numaralanması ve kesin teşhisi, sikkelerin ön yüzlerindeki, iyi bilinen ikonlar sayesinde yapılır. Örneğin C Sınıfı sikkelerin teşhisi, imparatoriçe Zoe'nin özel saygı duyduğu bir ikon olan yarı-figürlü İsa Antiphonetes[10] sayesinde yapılmaktadır. A, B, E, H, I, K, L ve N sınıflarının olası teşhisi, tipik Pantokrator İsa büstünün aksine, Ioannes Tzimisces'in büyük saygı duyduğu, İsa Khalkitis[11] betimlemesindeki hareketlerin aynısıdır. İmparatoriçe Zoe'nin dinsel hayranlığını mutlu etmek için, serinin iç değerlemesine katılmış olan C Sınıfı hariç, A'dan F'ye kadar tüm sınıflarda, tiplerin arka yüzünde "IhSYS XRISTYS bASILЄY' bASILЄ" lejantının varyasyonları bulunur. Daha sonrakilerde Meryem'in bir büstü, ya da Zoe'nin sikkelerinde kullanılmış olan "IC XC NIKA" yazısı ile çevrelenmiş ya da ayrıntılı bir biçimde süslenmiş farklı haç biçimleri görülür. H ve I sınıflarındaki yapraklar içindeki haç formu ve J sınıfındaki alta hilal bulunan yapraklı zemindeki haç formu, 11. yy. ortalarının imparatorluk süsleme desenleri arasındaki muhtemel bir ilişkiyi gösterir.

8 Sınıflandırmada İsa'nın tipi, halesinin özellikleri, elinde tuttuğu kitabın üzerindeki bezemeler, yazılar, arka yüzdeki yazının satır sayısı, düz ya da haç kollarına yerleştirilmiş olması, haç tipi, yazıyı üst ve altta sınırlandıran bezemelerin farklılıkları dikkate alınmıştır. Bkz., Tekinalp ve Ekim, 2006, s. 105.

9 Türkiye ve Türkiye dışındaki kazı buluntularının, müze ve koleksiyonlardaki sikkelerin yayınlanması, olası yeni tiplerin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

10 Dizlerine kadar betimlenmiş İsa figürüdür. İsa sakallı, haç nimbuslu, tunik ve himation giyimlidir. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış, sol elinde incil tutar.

11 İsa Khalkitis figürü, Khalke'deki İsa tasvirinin benzeri olduğu için bu isim ile anılmaktadır. Burada İsa sakallı, kolobion ve himation giyimlidir. Sağ eli ile pelerinin kenarını ve sol eli ile de İncil tutmaktadır. Pantokrator İsa figüründe ise İsa'nın sağ eli takdis pozisyonundadır.

Bunun ile birlikte, yapraklı zemin ile haç kullanımı dinsel sanatta çok yaygındır; daha etkili olsun diye kullanılmış olmalı [12] (Grierson, 1973, s. 635–636). Anonim serinin son üç sınıfı olan L, M ve N sınıfları ile ilgili sorunlar vardır. Bu sınıflardaki tipler, yarım düzineyi aşmaması ve önemli kazılarda hemen hemen hiç bulunmaması ya da son derece nadiren bulunması bakımından önceki sınıflardan ayrılır. Ayrıca L, M ve N sınıfı sikkeleri birbirlerinden ve diğerlerinden de ayırmak zordur.

10. ve 11. yüzyıllarda basılmış olan *anonim follis*lerin imparatorluğun hangi darphanelerine atfedileceği cevapsız kalmış sorulardan biridir. Özellikle Anadolu'da gerçekleştirilen kazılarda ele geçen ve müzelerde bulunan *anonim follis*ler yeterince yayınlanmadığı ya da gerekli önemi görmediği için bu tür tartışmaları sonuçsuz bırakmaktadır. Sabatier (1955) ve Wroth (2003) *anonim follis*lerin basıldığı darphane olarak sorgusuz Konstantinopolis'i kabul etmektedir. Ancak *anonim follis*lerin imparatorluğun tek bir darphanesinde basılmış olabileceğini kabul etmek, sikkeler üzerinde yer alan lejantların, bezemelerin ya da İsa tasvirlerindeki farklılıkların göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir. Bununla birlikte darphaneler konusunu için yapılmış tek ciddi deneme D. M. Metcalf'ın (1970, s. 199–219), özellikle Antiokheia, Korinthos ve Atina[13] gibi kazılarda bulunan farklı sınıflara ait *anonim follis*lerin oranlarının karşılaştırılmasına dayanan incelemesidir. Metcalf çalışmasında, 970 ile 1092 yılları arasında basılan imzalı ya da imzasız sikkeleri bir bütün olarak ele almıştır. Buna göre, Antiokheia'da ele geçen sikkeler bazı bakımlardan farklı olsa da Korinthos ve Atina buluntularında farklı sınıflar arasında oranlar, birkaç istisna sikke dışında birbirine çok yakındır. Örneğin Antiokheia'da VII. Mikhael ve daha sonraki imparatorların imzalı sikkelerinin oranı çok düşükken, Korinthos'da %38 ve Atina'da %54,4'dür. Buna karşın X. Konstantinos sikkeleri, Korinthos'da %0,9 ve Atina'da %1'i olmasına karşın Antiokheia'da % 11,6'dır. Yunan şehirlerinin ikisinde de F sınıfı sikkeye rastlanmasına karşın Antiokheia'da bu sınıfa ait sikke bulunmaktadır. Ancak bu sonuçtan Anadolu'da F sınıfına rastlanmamaktadır anlamı çıkarılmamalıdır. Çünkü Malatya Arkeoloji Müzesi antik sikke koleksiyonunda iki adet F sınıfı bulunmaktadır. Metcalf'in araştırmasında önemli noktalar aydınlığa kavuşturulmasına rağmen asıl sorun yani *anonim follis*lerin nerede basılmış olduğu sorusu çözümsüz kalmaktadır. (Grierson, 1973, s. 640–641).

*Anonim follis*lerin ayarları ve ağırlıkları da bir standart sergilememektedir. Bunun nedeni ise, 1028 yılından itibaren sikkenin ayarının sürekli olarak düşürülmesi, yeni gelen imparatorların kendilerinden önceki imparatorların pek çok sikkesinin üzerlerine tekrar darp yapmaları gösterilebilir.[14]

Malatya Arkeoloji Müzesi'nde toplam 464 adet *anonim follis* bulunmaktadır. Bu sikkelerin 6'sı A1, 196'sı A2, 151'i B, 70'i C, 18'i D, 2'si F, 11'i G, 2'si H, 7'si I, 1'i K sınıfına aittir. Sikkelerin çapları 21-35 mm., ağırlıkları 2. 96-18. 53 gr. arasında değişmektedir. Sikke çap ve ağırlıkları doğal olarak bir standart göstermemektedir. Müze koleksiyonunda yer alan *anonim follis*lerin büyük bir bölümünde, eski sikkelerin hızlı dönüşümüne bağlı olarak ağırlık standartlarının ve tasvirlerinin bozulduğu açıkça görülmektedir.

12 I sınıfı üzerinde görülen hilal için Thompson (1954, s. 115), Müslüman hilali üzerinde Hıristiyan haçının zaferini sembolize etmek için tasarlanmış olabileceğini söylemiştir. Ancak, hilal Müslüman sembolünden çok bir Türk sembolüdür ve Osmanlılar İstanbul'u fethedinceye kadar onu benimsemedikleri için, Thompson'un fikrine katılmak imkânsızdır. Bkz., Grierson, 1973, s. 637.

13 Antiokheia buluntuları için bkz., Waage, 1952; Korinthos için bkz., Edwards, 1933; Atina için bkz., Thompson,1954.

14 Örneğin III. Romanos (1028 – 1034) A2 sınıfının yıpranmış sikkelerinin üstüne B sınıfını, IV. Mikhael (1034–1041) B sınıfı üstüne C sınıfını basmıştır. A2 sınıfı üzerine basılan B sınıfı örneği için bkz., kat.no.: 236, res. 15.

3. SONUÇ

Malatya Arkeoloji Müzesi antik sikke koleksiyonunda, 1970–2006 yılları arasında envanterlenmiş, 895 adet Bizans sikkesi bulunmaktadır[15]. Bu veri ışığında müze koleksiyonunda bulunan Bizans sikkelerinin bir istatistiği alınmıştır (Grafik 1).[16]

Elde edilen sonuç, genel anlamda bilinen tarihsel süreçle uyumludur. Örneğin 7. yüzyılın sonundan itibaren başlayan süreç tarihte "Bizans Karanlık Çağı" olarak anılmaktadır. Grafikte 641–717 yıllarını içeren 6. periyoda dikkat edilirse, gerçekten de kentlerin tarihsel süreçte bilinen fakirleşmesi ve boşaltılmasına bağlı olarak, bu dönem için sikke buluntuları da önemli miktarda azalmaktadır.[17] Ancak 9. yüzyıl sonu ile 10. yüzyıl arasındaki nüfus artışı, kamu etkinliklerinin yeniden başlaması, yine 867–970 yıllarını içeren 9. periyotta sikke buluntularındaki artış ile fark edilebilir. Bu sikkelerin büyük çoğunluğunun müzeye geliş yerleri Malatya İli ve çevresidir. Dolayısıyla Malatya Arkeoloji Müzesi bulgularının Ortaçağ Bizans Anadolu'sunu iyi ve doğru yansıtan bir veri grubu olduğu söylenebilir.

Orta Bizans dönemi içinde değerlendirilen Bizans *anonim follis*leri, grafikte 10, 11 ve 12. periyotlar arasında temsil edilmektedir. Müze koleksiyonunda yer alan Bizans sikkelerinin neredeyse yarısından fazlasını oluşturan bu sınıf, Orta Bizans dönemindeki canlanmayı açıkça göstermektedir. 12. periyot sonrası bulgulardaki ani düşüş ise Bizans'ın doğu sınırındaki toprak kaybını desteklemektedir.

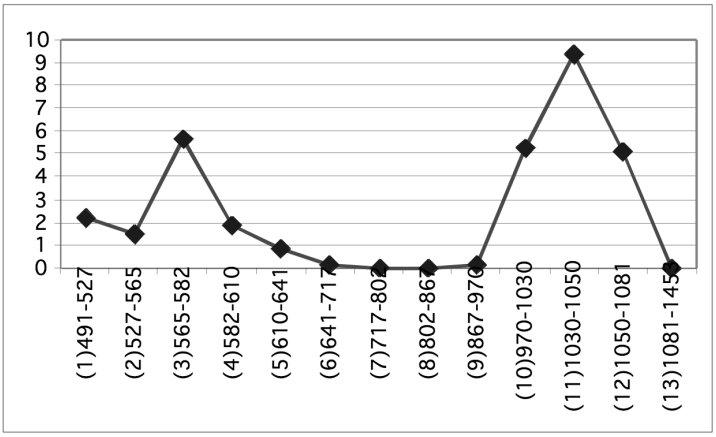
Sonuç olarak, sikke buluntuları Bizans ekonomisinin, 7. yüzyılın sonu ile 8. yüzyılda üretim ve takasta köklü bir küçülme ve yerelleşme geçirdiğinin kanıtıdır. İmparatorluğun, I. Iustinianus'tan sonraki "ikinci altın çağı" olan Makedonya hanedanlığında askeri, ekonomi, siyasal ve kültürel gelişmesi yine sikke buluntularındaki artış ile kendini göstermektedir. İmparatorluk ordularının büyük bir bölümü 11. yüzyılın ortasında Norman, Rus, Türk ve Frank askerlerle, yerli halktan askere alınmış paralı askerlerden oluşmaktaydı.

15 Müze koleksiyonunda bulunan ve makalenin konusunu oluşturan anonim follisler, "Çağlar Boyu Ticaret ve Üretim" (*Trade and Production Through the Ages*) konulu Uluslararası Sempozyum'da (Konya/Türkiye 25–28 Kasım 2008) bildiri olarak sunulmuştur.

16 Sikke verileri, "Periyot Başına Düşen Sikke / Periyot Uzunluğu x 1000 / Bulunan Toplam" formülü ile hesaplanarak grafiğe dönüştürülmüştür. Periyotlar için 13 dönem belirlenmiştir. Sikkelerin basıldıkları tarihler esas alınarak yapılan bu periyotlarda, dar ya da daha geniş aralıklara indirgenebilen gruplar olsa da, bölümlemelerde alınan kıstas, söz konusu periyot bulgularının tamamının sayısal olarak sunulabilmesidir. Bu formülün kullanılmasının nedeni ise her 1000 sikkede senelik sikke kaybını görebilmektir. Formülü uygulamayı tavsiye eden ve istatistiksel verilerin değerlendirilmesindeki yöntemleri öğreten değerli hocam Doç. Dr. A. Tolga Tek'e teşekkür ederim.

17 Gerçekten Karanlık dönemde kentlerin fakirleştiği, özellikle de Arap akınlarından dolayı birçok kent terk edilmek zorunda kaldığı için ticaretin durduğu da söylenebilir. Ancak şu da unutulmamalıdır ki, bu dönemde devlet bastığı sikkelerin sevkıyatını yapamıyor da olabilir, bu durumda da halk tedavülden kalkmamış, daha önceki imparatorlara ait sikkeleri kullanılıyor olmalıydı.

*Anonim follis*lerin sayısının tüm Anadolu'da bu kadar çok olması, ordu için hazinenin hammadde, hazır mal ve erzak ihtiyacı için duyduğu nakit ihtiyacı olmalıdır.[18] Ancak 1050 yılında imparatorluk toprak bakımından genişlemiş olsa da, bu gelişmelerin artık savunma ve vergi gücünün çöktüğü, devletin fakirleşmeye ve askeri gücünü yitirmeye başladığı gibi olumsuz sonuçları vardır.[19] 1050 yılı sonrası sikke sayısındaki düşüşte bunu desteklemektedir. Malatya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan toplam 464 adet Bizans *anonim follis*lerinin ¾'ü de 970–1050 yıllarına tarihlenen A2, B ve C sınıflarından oluşmaktadır. Grafik 1'de de görüldüğü üzere, 1030–1050 yıllarını içeren 12. periyot sonrası, genel olarak artık sikke sirkülasyonunu azalmıştır.

Grafik 1. Malatya Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Dağılım

18 Bu dönem sikkelerinin sayısı Anadolu'da o kadar çoktur ki, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da İnaloğulları ve Artukoğulları'nın hakim olduğu bölgede, 11. yüzyıl ve öncesinde basılan ve muhtemelen bu bölgenin fethinden az önce buralarda tedavülde olan Bizans sikkeleri, kontrmarklanmak suretiyle 12. yüzyılın ikinci yarısında bölgedeki Türk beylikleri tarafından yeniden tedavüle sokulmuştur. Üzerinde islami kontrmark bulunan Bizans sikkelerini içeren önemli defineler bulunur. Bkz., Tekin, 1996, s. 48-50; Bu definelerden, 2000 Bizans follisi içeren ve ele geçtiği yer dolayısıyla "Diyarbakır Definesi" olarak adlandırılan definede 140 adet kontrmarklı sikke yer alır. Bkz., Weller, 1975, s. 475-77; En iyi tanınanları ise 2.200 adedi kontrmarklı, 13.500 sikkeden oluşan "Mardin Definesi"ndedir. 12. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen bu sikkelerin büyük çoğunluğu X. Konstantinos sikkeleri ve anonim follislerden oluşmaktadır. Bkz., Lowick ve diğerleri, 1977. Ayrıca Güneydoğu ve Suriye buluntuları için bkz., Vorderstrasse, 2005, s. 495-510; Goodwin, 2005, s. 323-338; Schulze, 2005, s. 339-347.

19 Bu dönem olumsuzlukları arasında; soyluların vergi ödemedeki direnişi, saraydaki siyasi partizanlık, imparatorların politik başarısızlıkları, imparatorluk askeri gücünün fazla büyütülerek savunma yapısının ihmali de yer almaktadır. Bkz., Haldon, 2007, s. 106.

Tablo 1. Anonim Follislerin Araştırmacılara Göre Tarihlendirilmesi

Sınıf	Betimleme	Sınıf ve Atfedilme			Egemen Kombinasyon
		Wroth	Bellinger	Thompson	
A1	Öy.: İsa büstü Ay.: 4 satırlık lejant (küçük)	**I** I. Ioannes III. Romanos	**I** (küçük) I. Ioannes	**A**1 I. Ioannes	II. Nikephoros ve VII. Konstantinos üzerine
A2	Öy.: İsa büstü Ay.: 4 satırlık lejant (büyük)		**I** (büyük) II. Basil III. Romanos	**A2** II. Basil VIII. Konstantinos	—
B	Öy.: İsa büstü Ay.: Basamak üzerinde haç ve 3 satırlık lejant	**II** IV. Mikhael	**II** IV. Mikhael	**B** III. Romanos	A2 üzerine
C	Öy.: Yarım figür İsa Ay.: Süslü haç ve 3 satırlık yazı	**III** Theodora	**III** IX. Konstantinos	**C** IV. Mikhael	B üzerine
D	Öy.: Arkalıklı tahta oturan İsa Ay.: 3 satırlık lejant	**V** IX. Konstantinos	**VI** I. Isaakios	**D** IX. Konstantinos	C üzerine
E	Öy.: İsa büstü Ay.: 3 satırlık lejant	**VI** I. Isaakios	**IV** Theodora	**E** I. Isaakios	Nadirdir, bazen A2 üzerine
F	Öy.: Arkalıksız tahta oturan İsa Ay.: 3 satırlık lejant	**V** VI. Mikhael	**V** VI. Mikhael	**F** X. Konstantinos	Nadirdir, bazen E üzerine
G	Öy.: İsa büstü Ay.: Meryem büstü	**VII** IX. Konstantinos	**VII** VII. Mikhael	**G** IV. Romanos	X. Konstantinos ve bazen IV. Romanos üzerine
H	Öy.: İsa büstü Ay.: Basamak üzerinde patrik haçı	Haçlılar ve geçici olarak I. Aleksios	**VIII** I. Aleksios	**H** VII. Mikhael	H üzerine III. Nikephorus
I	Öy.: İsa büstü Ay.: Merkezde X bulunan Latin haçı		**IX, XII** I. Aleksios	**I** III. Nikephoros	VII. Mikhael üzerine
J	Öy.: İsa büstü Ay.: Yarım Ay üzerinde Latin haçı		**X** I. Aleksios	**J** I. Aleksios	III. Nikephoros
K	Öy.: İsa büstü Ay.: Bordür içinde ayakta Meryem figürü	**VIII** IX. Konstantinos	**XI** I. Aleksios	**K** I. Aleksios	J üzerine
L	Öy.: İsa büstü Ay.: Haç, haç kolları bitiminde 2 satırlık lejant	—	**XIII** I. Aleksios	**L** I. Aleksios	Nadirdir, Tekrar basımı yok
M	Öy.: Arkalıktı tahta oturan İsa Ay.: Süslü Latin haçı	—	—	—	Nadirdir Tekrar basımı yok
N	Öy.: İsa büstü Ay.: Patrik haçı ve 2 satırlık lejant	—	—	—	F üzerine, III. Nikephoros döneminde

Kaynak: Grierson, P. 1973. Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and the Whittemore Collection, Volume Three Part 1-2, Leo II to Nikcephoros II 717-1081, ed. A. R. Bellinger ve P. Grierson. Washington, D. C., s. 638.

Tablo 2. Anonim A2 Üzerinde Yer Alan Motifler

No.	Ön Yüz		Arka Yüz		No.	Ön Yüz		Arka Yüz	
	Haçın İçinde	Kitabın Üzerinde	Yazıtın Üzerinde	Yazıtın Altında		Haçın İçinde	Kitabın Üzerinde	Yazıtın Üzerinde	Yazıtın Altında
1	·		— ᘐᘐ —	— ᘐᘐ —	24b			·	·
1a			⊶	⊶	25			— ⁘ —	— ⁘ —
2			Motifsiz	Motifsiz	26	· ·		· ⁘ ·	· ⁘ ·
3			Motifsiz	·	27			· ⁘ ·	· ⁘ ·
4			·	Motifsiz	29		※	— ◇	— ◇
5			·	·	30	· · ·		— · ᘐ · —	— · ᘐ · —
6			—	—	31			· ↟ ·	· ↟ ·
6a			— —	— —	32	+	+	+	+
7			— · —	— · —	32a		(?)	— ⊕ —	— ⊕ —
8			⁘	⁘	33	⁘		⊶	⊶
9			— ⁘ —	— ⁘ —	33a			· Φ ·	· Φ ·
10			⧺ (?)	⧺ (?)	34		(?)	— ✻ —	— ✻ —
11			⧓	⧓	35			— ◇ —	— ◇ —
12			— ✻ —	— ✻ —	36	⁙		— Γ —	— Γ —
14			— ◇ —	— ◇ —	38		(?)	— ›X‹ —	— ›X‹ —
14a			— ◈ —	— ◈ —	39				
14b	· ·		⊶	⊶	40		⁙		
15			— ·A· —	— ·A· —	40a	⁖			
15a			— A —	— A —	40b		⁖		
16			— Λ —	— Λ —	41		※	— ◇ —	— ◇ —
16a			— ·Λ· —	— ·Λ· —	42	※	(?)	— A —	— A —
17			— h —	— h —	42a		※	⊶	⊶
18			— R —	— R —	42b			(?)	— Φ —
19			— P —	— P —	43	✕		— C —	— C —
19a			— ∪ —	— ∪ —	45	∪	⁙	— ⊕ —	— ⊕ —
20			Motifsiz	·	47	□	⁙	□	□
21			— ✻ —	— ✻ —	48	⁘		— ⁘ —	— ⁘ —
22			— ◇ —	— ◇ —	49	⁘		— ⁘ —	— ⁘ —
23			— ⊙ —	— ⊙ —	50	⁘		— ᔕ —	— ᔕ —
24			⊶	⊶	51	· ·		— + —	— + —
24a		(?)							

Kaynak: Grierson, P. 1973. Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and the Whittemore Collection, Volume Three Part 1-2, Leo II to Nicephoros II 717-1081, ed. A. R. Bellinger ve P. Grierson. Washington, D. C., s. 645.

4. KATALOG [20]

A1 SINIFI

Öy. : + ЄmmA-NOVHΛ, İsa'nın cepheden büstü, nimbusundaki haçın kollarında iki nokta bezeme var. Tunik ve himation giyimli. Sağ eli ile pelerinin kenarından tutuyor, sol elinde kitap var. Omzunun solunda IC, sağında XC.

Ay. : Dört satır: IhSЧS / XRISτЧS / bASILЄЧ' / bASILЄ

M.S. 970/976(?)

1 AE 32 mm., 16.38 gr., ky.6, Env.no.: 1040 (Resim 1)

2 AE 27 mm., 10.07 gr., ky.6, Env.no.: 490

3 AE 24/25 mm., 6.63 gr., ky.6, Env.no.: 1969

4 AE 26 mm., 6.33 gr., ky.6, Env.no.: 531

5 AE 26/27 mm., 5.35 gr., ky.6, Env.no.: 2488

6 AE 21/22 mm., 2.96 gr., ky.6, Env.no.: 2486

A2 SINIFI

Öy. : + ЄmmA-NOVHΛ, İsa'nın cepheden büstü. Sakallı, haç nimbuslu, haçın her bir kolunda varyasyonlara göre değişik bezemeler yer almaktadır. İsa tunik ve himation giyimli. Sağ eli ile pelerinin kenarından tutuyor, sol elinde kitap var. Kitap kapağında, varyasyonlara göre değişiklik gösteren bezemeler yer alır.

Ay. :Dört satır: IhSЧS/XRISτЧS/ bASILЄЧ'/bASILЄ

Kitap kapağındaki, yazının altında ve üzerindeki çeşitli süslemeler için bkz., Tablo 3

M.S. 976 (?)/ 1030–35

7 AE 29/30 mm., 8.43 gr., ky.6, Env.no.: 1735, Var.1

8 AE 32/33 mm., 15.13 gr., ky.6, Env.no.: 1167, Var.3

9 AE 30 mm., 12.83 gr., ky.6, Env.no.: 1455, Var.4

10 AE 29/30 mm., 12.24 gr., ky.6, Env.no.: 1531, Var.4

20 Katalogda yer alan teknik kısaltmalar: AE: Bakır; Ay.: Arka Yüz; Env.no.: Müze Envanter Numarası; ky.: Kalıp yönü; Öy.: Ön Yüz; Var.: Varyasyon.

Katalogda önce sikkenin ön ve arka yüz tasvirleri, ardından sikkenin tarihi ve katalog numarası yer almaktadır. Daha sonra sikke metali, çapları, ağırlıkları ve sikkenin kalıp yönü verilmiştir. A2 Sınıfında 121 adet sikkenin varyasyonu okunabilmektedir ve varyasyon numarası kalıp yönü ardına eklenmiştir. Katalogda resimleri verilen sikkeler levhada orijinal ölçüleri ile yer almaktadır.

11 AE 31/32 mm., 16.82 gr., ky.6, Env.no.: 1652, Var.5

12 AE 30/31 mm., 10.44 gr., ky.6, Env.no.: 1654, Var.5

13 AE 30 mm., 10.41 gr., ky.6, Env.no.: 1676, Var.5

14 AE 32 mm., 8.29 gr., ky.6, Env.no.: 499, Var.5

15 AE 28/30 mm., 8.10 gr., ky.6, Env.no.: 1404, Var.5

16 AE 32/33 mm., 13.98 gr., ky.6, Env.no.: 1163, Var.6

17 AE 30/32 mm., 10.52 gr., ky.6, Env.no.: 1766, Var.7

18 AE 31 mm., 18.53 gr., ky.6, Env.no.: 85, Var.9

19 AE 28/31 mm., 10.64 gr., ky.6, Env.no.: 84, Var.9

20 AE 29/32 mm., 9.96 gr., ky.6, Env.no.: 1621, Var.9

21 AE 32 mm., 13.19 gr., ky.6, Env.no.: 5137, Var.11

22 AE 32/33 mm., 14.85 gr., ky.6, Env.no.: 2551, Var.12

23 AE 31/33 mm., 15.72 gr., ky.6, Env.no.: 1253, Var.14

24 AE 31/33 mm., 13.33 gr., ky.6, Env.no.: 677, Var.14 (Resim 2)

25 AE 27/29 mm., 11.12 gr., ky.6, Env.no.: 1685, Var.14b

26 AE 26/28 mm., 10.21 gr., ky.6, Env.no.: 4175, Var.14b

27 AE 25/27 mm., 8.99 gr., ky.6, Env.no.: 4177, Var.14b

28 AE 27/29 mm., 8.85 gr., ky.6, Env.no.: 1695, Var.14b

29 AE 25/26 mm., 8.16 gr., ky.6, Env.no.: 52, Var.14b

30 AE 29 mm., 7.93 gr., ky.6, Env.no.: 1675, Var.14b

31 AE 33/35 mm., 17.69 gr., ky.6, Env.no.: 2613, Var.16

32 AE 32/33 mm., 15.25 gr., ky.6, Env.no.: 1819, Var.21 (Resim 3)

33 AE 34 mm., 13.72 gr., ky.6, Env.no.: 680, Var.23

34 AE 26/30 mm., 13.46 gr., ky.6, Env.no.: 4319, Var.24

35 AE 29/30 mm., 12.08 gr., ky.6, Env.no.: 1815, Var.24

36 AE 29 mm., 11.06 gr., ky.6, Env.no.: 1586, Var.24 (Resim 4)

37 AE 27 mm., 10.65 gr., ky.6, Env.no.: 1827, Var.24

38 AE 23/25 mm., 9.73 gr., ky.6, Env.no.: 1587, Var.24

39 AE 27 mm., 8.43 gr., ky.6, Env.no.: 2650, Var.24

40 AE 25/29 mm., 7.94 gr., ky.6, Env.no.: 1754, Var.24 (Resim 5)

41 AE 23/26 mm., 6.97 gr., ky.6, Env.no.: 5126, Var.24

42 AE 26 mm., 6.27 gr., ky.6, Env.no.: 4918, Var.24

43 AE 24/25 mm., 8.14 gr., ky.6, Env.no.: 2620, Var.24a

44 AE 33 mm., 15.94 gr., ky.6, Env.no.: 2645, Var.27

45 AE 30/32 mm., 14.94 gr., ky.6, Env.no.: 2617, Var.27

46 AE 33 mm., 14.08 gr., ky.6, Env.no.: 2618, Var.27

47 AE 27/29 mm., 11.07 gr., ky.6, Env.no.: 1703, Var.32

48 AE 26/28 mm., 10.90 gr., ky.6, Env.no.: 1117, Var.32

49 AE 26/28 mm., 10.80 gr., ky.6, Env.no.: 4503, Var.32

50 AE 26 mm., 9.93 gr., ky.6, Env.no.: 492, Var.32

51 AE 27/29 mm., 9.85 gr., ky.6, Env.no.: 1730, Var.32

52 AE 29/30 mm., 9.80 gr., ky.6, Env.no.: 579, Var.32

53 AE 26/28 mm., 9.68 gr., ky.6, Env.no.: 2878, Var.32

54 AE 24/28 mm., 9.28 gr., ky.6, Env.no.: 1828, Var.32

55 AE 27/29 mm., 8.72 gr., ky.6, Env.no.: 1236, Var.32 (Resim 6)

56 AE 31/34 mm., 15.83 gr., ky.6, Env.no.: 596, Var.36

57 AE 30/31 mm., 11.15 gr., ky.6, Env.no.: 1679, Var.39 (Resim 7)

58 AE 24 mm., 8.39 gr., ky.6, Env.no.: 1243, Var.39

59 AE 24/26 mm., 8.34 gr., ky.6, Env.no.: 2661, Var.39

60 AE 25/26 mm., 7.83 gr., ky.6, Env.no.: 4038, Var.39

61 AE 24/25 mm., 7.29 gr., ky.6, Env.no.: 1237, Var.39

62 AE 24/26 mm., 6.63 gr., ky.6, Env.no.: 1500, Var.39

63 AE 28/30 mm., 12.36 gr., ky.6, Env.no.: 554, Var.40

64 AE 27/31 mm., 10.07 gr., ky.6, Env.no.: 1535, Var.40

65 AE 27 mm., 9.02 gr., ky.6, Env.no.: 2221, Var.40

66 AE 26/28 mm., 8.18 gr., ky.6, Env.no.: 1272, Var.40

67 AE 26/29 mm., 12.38 gr., ky.6, Env.no.: 565, Var.40a

68 AE 26 mm., 10.13 gr., ky.6, Env.no.: 1763, Var.40a (Resim 8)

69 AE 27 mm., 9.55 gr., ky.6, Env.no.: 494, Var.40a

70 AE 26/28 mm., 9.46 gr., ky.6, Env.no.: 859, Var.40a

71 AE 24/26 mm., 5.87 gr., ky.6, Env.no.: 823, Var.40a

72 AE 29 mm., 13.07 gr., ky.6, Env.no.: 2617, Var.41

73 AE 29/30 mm., 11.71 gr., ky.6, Env.no.: 2877, Var.41

74 AE 26/28 mm., 11.60 gr., ky.6, Env.no.: 1583, Var.41

75 AE 26/29 mm., 11.13 gr., ky.6, Env.no.: 1708, Var.41

76 AE 27/28 mm., 11.03 gr., ky.6, Env.no.: 1256, Var.41 (Resim 9)

77 AE 26 mm., 10.72 gr., ky.6, Env.no.: 1120, Var.41

78 AE 25/30 mm., 10.26 gr., ky.6, Env.no.: 2012, Var.41

79 AE 28/30 mm., 9.52 gr., ky.6, Env.no.: 1263, Var.41

80 AE 25/27 mm., 9.37 gr., ky.6, Env.no.: 1714, Var.41

81 AE 26/29 mm., 9.30 gr., ky.6, Env.no.: 1693, Var.41

82 AE 29/30 mm., 9.23 gr., ky.6, Env.no.: 1777, Var.41

83 AE 25/29 mm., 8.71 gr., ky.6, Env.no.: 1249, Var.41

84 AE 26/28 mm., 8.24 gr., ky.6, Env.no.: 2000, Var.41

85 AE 27 mm., 8.00 gr., ky.6, Env.no.: 1747, Var.41

86 AE 25/26 mm., 7.89 gr., ky.6, Env.no.: 1750, Var.41

87 AE 27 mm., 7.73 gr., ky.6, Env.no.: 2303, Var.41

88 AE 26 mm., 6.98 gr., ky.6, Env.no.: 1252, Var.41

89 AE 29 mm., 10.81 gr., ky.6, Env.no.: 1469, Var.43

90 AE 29 mm., 10.80 gr., ky.6, Env.no.: 2446, Var.43

91 AE 27 mm., 8.69 gr., ky.6, Env.no.: 1721, Var.43 (Resim 10)

92 AE 28/30 mm., 8.40 gr., ky.6, Env.no.: 699, Var.45 (Resim 11)

93 AE 30 mm., 12.95 gr., ky.6, Env.no.: 520, Var.47

94 AE 28/31 mm., 12.62 gr., ky.6, Env.no.: 2350, Var.47

95 AE 27/29 mm., 12.41 gr., ky.6, Env.no.: 1453, Var.47

96 AE 28/29 mm., 12.03 gr., ky.6, Env.no.: 1448, Var.47

97 AE 27/28 mm., 11.69 gr., ky.6, Env.no.: 1988, Var.47

98 AE 30/31 mm., 11.12 gr., ky.6, Env.no.: 1733, Var.47

99 AE 26/27 mm., 11.04 gr., ky.6, Env.no.: 1239, Var.47

100 AE 26/27 mm., 10.89 gr., ky.6, Env.no.: 1690, Var.47

101 AE 27/29 mm., 10.85 gr., ky.6, Env.no.: 1719, Var.47

102 AE 26/27 mm., 10.61 gr., ky.6, Env.no.: 4396, Var.47

103 AE 26/29 mm., 10.31 gr., ky.6, Env.no.: 2616, Var.47

104 AE 26/29 mm., 10.24 gr., ky.6, Env.no.: 1740, Var.47

105 AE 26/29 mm., 10.12 gr., ky.6, Env.no.: 2006, Var.47

106 AE 30 mm., 10.00 gr., ky.6, Env.no.: 1767, Var.47

107 AE 26/27 mm., 10.00 gr., ky.6, Env.no.: 4922, Var.47

108 AE 26/27 mm., 9.95 gr., ky.6, Env.no.: 1761, Var.47

109 AE 26/29 mm., 9.57 gr., ky.6, Env.no.: 2879, Var.47

110 AE 26/28 mm., 9.39 gr., ky.6, Env.no.: 758, Var.47

111 AE 28 mm., 8.80 gr., ky.6, Env.no.: 569, Var.47

112 AE 25/28 mm., 8.49 gr., ky.6, Env.no.: 1709, Var.47

113 AE 25/29 mm., 8.38 gr., ky.6, Env.no.: 4036, Var.47

114 AE 26/29 mm., 8.13 gr., ky.6, Env.no.: 1773, Var.47

115 AE 25/26 mm., 7.91 gr., ky.6, Env.no.: 873, Var.47 (Resim 12)

116 AE 26/28 mm., 7.75 gr., ky.6, Env.no.: 1779, Var.47 (Resim 13)

117 AE 34/35 mm., 18.54 gr., ky.6, Env.no.: 1238, Var.48

118 AE 33 mm., 17.77 gr., ky.6, Env.no.: 575, Var.48

119 AE 33 mm., 17.19 gr., ky.6, Env.no.: 1956, Var.48

120 AE 32/33 mm., 14.12 gr., ky.6, Env.no.: 4917, Var.48

121 AE 31 mm., 14.87 gr., ky.6, Env.no.: 3112, Var.50 (Resim 14)

122 AE 32 mm., 17.10 gr., ky.6, Env.no.: 504

123 AE 30/32 mm., 15.35 gr., ky.6, Env.no.: 4933

124 AE 31 mm., 15.21 gr., ky.6, Env.no.: 1231

125 AE 31/34 mm., 15.14 gr., ky.6, Env.no.: 1955

126 AE 29/31 mm., 14.86 gr., ky.6, Env.no.: 533

127 AE 30 mm., 14.83 gr., ky.6, Env.no.: 563

128 AE 32 mm., 14.70 gr., ky.6, Env.no.: 1470

129 AE 29/31 mm., 14.54 gr., ky.6, Env.no.: 2317

130 AE 30 mm., 14.40 gr., ky.6, Env.no.: 549

131 AE 27/30 mm., 14.38 gr., ky.6, Env.no.: 1232

132 AE 30/31 mm., 13.88 gr., ky.6, Env.no.: 1622

133 AE 26/28 mm., 13.73 gr., ky.6, Env.no.: 1824

134 AE 29 mm., 13.39 gr., ky. 6, Env.no.: 1496

135 AE 28 mm., 13.24 gr., ky.6, Env.no.: 1273

136 AE 34 mm., 13.22 gr., ky.6, Env.no.: 545

137 AE 29/31 mm., 13.22 gr., ky.6, Env.no.: 577

138 AE 31/22 mm., 13.20 gr., ky.6, Env.no.: 590

139 AE 28/31 mm., 12.54 gr., ky.6, Env.no.: 567

140 AE 28/30 mm., 12.19 gr., ky.6, Env.no.: 1227

141 AE 29/30 mm., 12.16 gr., ky.6, Env.no.: 1499

142 AE 30 mm., 12.15 gr., ky.6, Env.no.: 1692

143 AE 30 mm., 11.97 gr., ky.6, Env.no.: 485

144 AE 28/29 mm., 11.90 gr., ky.6, Env.no.: 1261

145 AE 28/29 mm., 11.86 gr., ky.6, Env.no.: 1447

146 AE 28 mm., 11.37 gr., ky.6, Env.no.: 509

147 AE 27/30 mm., 11.25 gr., ky.6, Env.no.: 2313

148 AE 27 mm., 11.22 gr., ky.6, Env.no.: 927

149 AE 27/29 mm., 11.17 gr., ky.6, Env.no.: 1528

150 AE 29 mm., 11.14 gr., ky.6, Env.no.: 1769

151 AE 25/29 mm., 11 gr., ky.6, Env.no.: 64

152 AE 29 mm., 10.90 gr., ky.6, Env.no.: 66

153 AE 28/29 mm., 10.88 gr., ky.6, Env.no.: 1229

154 AE 30/32 mm., 10.59 gr., ky.6, Env.no.: 1234

155 AE 29 mm., 10.44 gr., ky.6, Env.no.: 595

156 AE 30 mm., 10.39 gr., ky.6, Env.no.: 593

157 AE 27/29 mm., 10.22 gr., ky.6, Env.no.: 487

158 AE 27/28 mm., 10.15 gr., ky.6, Env.no.: 1137

159 AE 30 mm., 10.03 gr., ky.6, Env.no.: 536

160 AE 28 mm., 10.03 gr., ky.6, Env.no.: 521

161 AE 28 mm., 9.88 gr., ky.6, Env.no.: 1502

162 AE 26/27 mm., 9.82 gr., ky.6, Env.no.: 1655

163 AE 31 mm., 9.81 gr., ky.6, Env.no.: 607

164 AE 28/29 mm., 9.81 gr., ky.6, Env.no.: 4029

165 AE 26 mm., 9.70 gr., ky.6, Env.no.: 1267

166 AE 28/32 mm., 9.68 gr., ky.6, Env.no.: 1449

167 AE 27 mm., 9.68 gr., ky.6, Env.no.: 540

168 AE 27 mm., 9.55 gr., ky.6, Env.no.: 1036

169 AE 27/30 mm., 9.46 gr., ky.6, Env.no.: 1776

170 AE 26/28 mm., 9.43 gr., ky.6, Env.no.: 486

171 AE 26 mm., 9.38 gr., ky.6, Env.no.: 512

172 AE 22/25 mm., 9.21 gr., ky.6, Env.no.: 515

173 AE 26/28 mm., 9.14 gr., ky.6, Env.no.: 4222

174 AE 29/30 mm., 9.08 gr., ky.6, Env.no.: 498

175 AE 26/28 mm., 9.06 gr., ky.6, Env.no.: 1832

176 AE 29 mm., 9.04 gr., ky.6, Env.no.: 1629

177 AE 27/29 mm., 8.79 gr., ky.6, Env.no.: 2008

178 AE 28/29 mm., 8.67 gr., ky.6, Env.no.: 1529

179 AE 26/27 mm., 8.66 gr., ky.6, Env.no.: 1802

180 AE 26/27 mm., 8.60 gr., ky.6, Env.no.: 2014

181 AE 25/29 mm., 8.59 gr., ky.6, Env.no.: 507

182 AE 27 mm., 8.58 gr., ky.6, Env.no.: 86

183 AE 25/26 mm., 8.36 gr., ky.6, Env.no.: 517

184 AE 26/29 mm., 8.21 gr., ky.6, Env.no.: 527

185 AE 27/30 mm., 8.20 gr., ky.6, Env.no.: 1732

186 AE 28 mm., 7.89 gr., ky.6, Env.no.: 1270

187 AE 26/27 mm., 7.86 gr., ky.6, Env.no.: 2615

188 AE 22/24 mm., 7.78 gr., ky.6, Env.no.: 974

189 AE 28/29 mm., 7.69 gr., ky.6, Env.no.: 5123

190 AE 27/28 mm., 7.52 gr., ky.6, Env.no.: 1244

191 AE 27/28 mm., 7.36 gr., ky.6, Env.no.: 2004

192 AE 24/27 mm., 7.35 gr., ky.6, Env.no.: 880

193 AE 26 mm., 6.79 gr., ky.6, Env.no.: 113

194 AE 24/27 mm., 6.73 gr., ky.6, Env.no.: 915

195 AE 26/27 mm., 7.64 gr., ky.6, Env.no.: 1725

196 AE 23/25 mm., 6.61 gr., ky.6, Env.no.: 996

197 AE 23/27 mm., 6.58 gr., ky.6, Env.no.: 1035

198 AE 26 mm., 6.51 gr., ky.6, Env.no.: 564

199 AE 26/29 mm., 6.36 gr., ky.6, Env.no.: 3999

200 AE 25 mm., 6.27 gr., ky.6, Env.no.: 4505

201 AE 26/30 mm., 6.02 gr., ky.6, Env.no.: 522

202 AE 29 mm., 5.10 gr., ky.6, Env.no.: 484

B SINIFI

Öy. + ЄmmA-NOVHΛ, İsa'nın büstü cepheden, haç nimbuslu, haçın her bir kolunda "□", haçın sağ ve sol kollarının yukarısındaki boşlukta birer nokta var. İsa tunik ve himation giyimli. Sol eli ile incili tutuyor. Kitap kapağında nokta bezeme var. Sağ ve sol boşluklarda IC ve XC.

Ay. İki basamaklı kaide üzerinde haç var. Haçın kollarının ucunda birer nokta bulunuyor. Haçın kolları arasında; IS-XS / bAS-ILЄ / bAS-ILЄ

M.S. 1030–35/1042(?)

203 AE 30 mm., 14.77 gr., ky.6, Env.no.: 1731

204 AE 28/31 mm., 14.30 gr., ky.6, Env.no.: 1694

205 AE 29/30 mm., 13.45 gr., ky.6, Env.no.: 2952

206 AE 30/31 mm., 13.15 gr., ky.6, Env.no.: 1698

207 AE 30 mm., 12.69 gr., ky.6, Env.no.: 1524

208 AE 24/30 mm., 12.59 gr., ky.6, Env.no.: 1985

209 AE 29/32 mm., 12.54 gr., ky.6, Env.no.: 96

210 AE 25/29 mm., 12.39 gr., ky.6, Env.no.: 1145

211 AE 29 mm., 12.36 gr., ky.6, Env.no.: 2954

212 AE 27/30 mm., 12.31 gr., ky.6, Env.no.: 4028

213 AE 27/28 mm., 12.17 gr., ky.6, Env.no.: 4221

214 AE 29/31 mm., 12.16 gr., ky.6, Env.no.: 2957

215 AE 29 mm., 12.07 gr., ky.6, Env.no.: 1724

216 AE 29/35 mm., 12.00 gr., ky.6, Env.no.: 1245

217 AE 28/30 mm., 11.99 gr., ky.6, Env.no.: 1673

218 AE 24/28 mm., 11.95 gr., ky.6, Env.no.: 1688

219 AE 29/32 mm., 11.86 gr., ky.6, Env.no.: 1762

220 AE 30/31 mm., 11.83 gr., ky.6, Env.no.: 4178

221 AE 28/29 mm., 11.75 gr., ky.6, Env.no.: 1515

222 AE 24/27 mm., 11.73 gr., ky.6, Env.no.: 1736

223 AE 28/30 mm., 11.69 gr., ky.6, Env.no.: 1996

224 AE 25/30 mm., 11.65 gr., ky.6, Env.no.: 1770

225 AE 28/31 mm., 11.56 gr., ky.6, Env.no.: 1262

226 AE 26/29 mm., 11.49 gr., ky.6, Env.no.: 1829

227 AE 31 mm., 11.32 gr., ky.6, Env.no.: 1230

228 AE 31 mm., 11.27 gr., ky.6, Env.no.: 1720

229 AE 29 mm., 11.17 gr., ky.6, Env.no.: 4273

230 AE 29/31 mm., 11.16 gr., ky.6, Env.no.: 1705

231 AE 29/32 mm., 11.15 gr., ky.6, Env.no.: 3577

232 AE 26/30 mm., 11.15 gr., ky.6, Env.no.: 1670

233 27/30 mm., 11.14 gr., ky.6, Env.no.: 4310

234 AE 29/32 mm., 11.13 gr., ky.6, Env.no.: 1004

235 AE 30/31 mm., 11.12 gr., ky.6, Env.no.: 4308

236 AE 29/31 mm., 11.10 gr., ky.6, Env.no.: 973 (Resim 15)

237 AE 27/30 mm., 11.07 gr., ky.6, Env.no.: 574

238 AE 29/30 mm., 11.05 gr., ky.6, Env.no.: 1759

239 AE 29 mm., 11.02 gr., ky.6, Env.no.: 2953

240 AE 29/34 mm., 10.96 gr., ky.6, Env.no.: 4486

241 AE 28/30 mm., 10.90 gr., ky.6, Env.no.: 1755

242 AE 27 mm., 10.89 gr., ky.6, Env.no.: 1116

243 AE 27/32 mm., 10.86 gr., ky.6, Env.no.: 1674

244 AE 28/30 mm., 10.80 gr., ky.6, Env.no.: 1503

245 AE 27/29 mm., 10.77 gr., ky.6, Env.no.: 4916

246 AE 29/31 mm., 10.76 gr., ky.6, Env.no.: 1121

247 AE 32 mm., 10.73 gr., ky.6, Env.no.: 1501

248 AE 24/30 mm., 10.70 gr., ky.6, Env.no.: 1738

249 AE 26/29 mm., 10.68 gr., ky.6, Env.no.: 1700

250 AE 30/34 mm., 10.66 gr., ky.6, Env.no.: 2291

251 AE 28/31 mm., 10.62 gr., ky.6, Env.no.: 4930 (Resim 16)

252 AE 28/30 mm., 10.62 gr., ky.6, Env.no.: 775 (Resim 17)

253 AE 28/34 mm., 10.53 gr., ky.6, Env.no.: 2956

254 AE 29/30 mm., 10.51 gr., ky.6, Env.no.: 1775

255 AE 29/31 mm., 10.48 gr., ky.6, Env.no.: 1669

256 AE 27/28 mm., 10.43 gr., ky.6, Env.no.: 1726

257 AE 26/28 mm., 10.36 gr., ky.6, Env.no.: 1715

258 AE 27/31 mm., 10.33 gr., ky.6, Env.no.: 1691

259 AE 28/30 mm., 10.32 gr., ky.6, Env.no.: 1536

260 AE 25/26 mm., 10.32 gr., ky.6, Env.no.: 1704

261 AE 24/30 mm., 10.26 gr., ky.6, Env.no.: 1257

262 AE 28/30 mm., 10.24 gr., ky.6, Env.no.: 1537

263 AE 27/30 mm., 10.24 gr., ky.6, Env.no.: 1711

264 AE 28 mm., 10.19 gr., ky.6, Env.no.: 1549

265 AE 28/30 mm., 10.16 gr., ky.6, Env.no.: 2654

266 AE 28/29 mm., 10.13 gr., ky.6, Env.no.: 2656

267 AE 28 mm., 10.11 gr., ky.6, Env.no.: 1992

268 AE 29/32 mm., 10.09 gr., ky.6, Env.no.: 4504

269 AE 29/30 mm., 10.08 gr., ky.6, Env.no.: 2467

270 AE 29/31 mm., 10.06 gr., ky.6, Env.no.: 1743

271 AE 28/29 mm., 10.04 gr., ky.6, Env.no.: 1697

272 AE 26/30 mm., 10.02 gr., ky.6, Env.no.: 1260

273 AE 25/30 mm., 9.98 gr., ky.6, Env.no.: 2489

274 AE 27/29 mm., 9.98 gr., ky.6, Env.no.: 1994

275 AE 29/31 mm., 9.97 gr., ky.6, Env.no.: 1727

276 AE 26/29 mm., 9.95 gr., ky.6, Env.no.: 1744

277 AE 27/30 mm., 9.94 gr., ky.6, Env.no.: 1274

278 AE 27/31 mm., 9.93 gr., ky.6, Env.no.: 1699

279 AE 27/31 mm., 9.85 gr., ky.6, Env.no.: 70

280 AE 30/31 mm., 9.84 gr., ky.6, Env.no.: 857

281 AE 27/30 mm., 9.81 gr., ky.6, Env.no.: 1689

282 AE 29 mm., 9.81 gr., ky.6, Env.no.: 803

283 AE 25/28 mm., 9.76 gr., ky.6, Env.no.: 1480

284 AE 25/30 mm., 9.74 gr., ky.6, Env.no.: 747

285 AE 28/30 mm., 9.71 gr., ky.6, Env.no.: 543

286 AE 25/29 mm., 9.71 gr., ky.6, Env.no.: 1751 (Resim 18)

287 AE 27/28 mm., 9.63 gr., ky.6, Env.no.: 1518

288 AE 29/31 mm., 9.62 gr., ky.6, Env.no.: 1758

289 AE 26/29 mm., 9.54 gr., ky.6, Env.no.: 4027

290 AE 25/30 mm., 9.52 gr., ky.6, Env.no.: 1772

291 AE 26/31 mm., 9.48 gr., ky.6, Env.no.: 2651

292 AE 29 mm., 9.44 gr., ky.6, Env.no.: 1618

293 AE 26/30 mm., 9.43 gr., ky.6, Env.no.: 1532

294 AE 31/32 mm., 9.42 gr., ky.6, Env.no.: 2955

295 AE 28/31 mm., 9.39 gr., ky.6, Env.no.: 1737

296 AE 27 mm., 9.39 gr., ky.6, Env.no.: 1765

297 AE 26 mm., 9.34 gr., ky.6, Env.no.: 518

298 AE 26/30 mm., 9.29 gr., ky.6, Env.no.: 2958

299 AE 26/28 mm., 9.21 gr., ky.6, Env.no.: 1768

300 AE 27 mm., 9.19 gr., ky.6, Env.no.: 1668

301 AE 27/30 mm., 9.18 gr., ky.6, Env.no.: 1226

302 AE 27/30 mm., 9.15 gr., ky.6, Env.no.: 1255

303 AE 27/28 mm., 9.15 gr., ky.6, Env.no.: 1764

304 AE 24/27 mm., 9.15 gr., ky.6, Env.no.: 911

305 AE 27/28 mm., 9.10 gr., ky.6, Env.no.: 1686

306 AE 29/30 mm., 9.09 gr., ky.6, Env.no.: 1749

307 AE 28/30 mm., 9.08 gr., ky.6, Env.no.: 1475

308 AE 26/30 mm., 9.03 gr., ky.6, Env.no.: 1403

309 AE 26/30 mm., 9.03 gr., ky.6, Env.no.: 5120

310 AE 22/23 mm., 8.99 gr., ky.6, Env.no.: 585

311 AE 30 mm., 8.98 gr., ky.6, Env.no.: 4269

312 AE 25/27 mm., 8.98 gr., ky.6, Env.no.: 1706

313 AE 29 mm., 8.96 gr., ky.6, Env.no.: 599

314 AE 27/31 mm., 8.96 gr., ky.6, Env.no.: 104

315 AE 27/29 mm., 8.94 gr., ky.6, Env.no.: 1728

316 AE 28 mm., 8.91 gr., ky.6, Env.no.: 89

317 AE 25/27 mm., 8.79 mm., ky.6, Env.no.: 1106

318 AE 28 mm., 8.76 gr., ky.6, Env.no.: 2659

319 AE 28/30 mm., 8.64 gr., ky.6, Env.no.: 1752

320 AE 24/28 mm., 8.64 gr., ky.6, Env.no.: 746

321 AE 26/28 mm., 8.63 gr., ky.6, Env.no.: 1003

322 AE 26/30 mm., 8.62 gr., ky.6, Env.no.: 2758

323 AE 28/30 mm., 8.59 gr., ky.6, Env.no.: 489

324 AE 29/31 mm., 8.58 gr., ky.6, Env.no.: 69

325 AE 25/28 mm., 8.54 gr., ky.6, Env.no.: 1756

326 AE 28/30 mm., 8.41 gr., ky.6, Env.no.: 1572

327 AE 27 mm., 8.38 gr., ky.6, Env.no.: 603

328 AE 25/26 mm., 8.38 gr., ky.6, Env.no.: 544

329 AE 30/32 mm., 8.36 gr., ky.6, Env.no.: 1671

330 AE 27/31 mm., 8.31 gr., ky.6, Env.no.: 480

331 AE 26/29 mm., 8.09 gr., ky.6, Env.no.: 5135

332 AE 27/28 mm., 8.01 gr., ky.6, Env.no.: 1774

333 AE 28/30 mm., 7.96 gr., ky.6, Env.no.: 570

334 AE 29 mm., 7.90 gr., ky.6, Env.no.: 1657

335 AE 29/31 mm., 7.83 gr., ky.6, Env.no.: 1

336 AE 28 mm., 7.78 gr., ky.6, Env.no.: 592

337 AE 26/28 mm., 7.76 gr., ky.6, Env.no.: 1527

338 AE 28/29 mm., 7.74 gr., ky.6, Env.no.: 481

339 AE 25/28 mm., 7.74 gr., ky.6, Env.no.: 1269

340 AE 28 mm., 7.61 gr., ky.6, Env.no.: 529

341 AE 28/30 mm., 7.57 gr., ky.6, Env.no.: 1623

342 AE 26/30 mm., 7.51 gr., ky.6, Env.no.: 1734

343 AE 25/28 mm., 7.46 gr., ky.6, Env.no.: 1729

344 AE 27/29 mm., 7.29 gr., ky.6, Env.no.: 1681

345 AE 24/27 mm., 7.15 gr., ky.6, Env.no.: 1628

346 AE 24/27 mm., 7.15 gr., ky.6, Env.no.: 3579

347 AE 24/26 mm., 6.93 gr., ky.6, Env.no.: 3578

348 AE 28 mm., 6.78 gr., ky.6, Env.no.: 502

349 AE 24/26 mm., 6.36 gr., ky.6, Env.no.: 856

350 AE 21/22 mm., 6.25 gr., ky.6, Env.no.: 1627

351 AE 26/28 mm., 5.89 gr., ky.6, Env.no.: 867

352 AE 22/24 mm., 5.55 gr., ky.6, Env.no.: 526

353 AE 21 mm., 5.46 gr., ky.6, Env.no.: 1454

C SINIFI

Öy. : + ЄmmA-NOVHΛ, İsa Antiphonetes'in dizlerine kadar betimlenmiş figürü, cepheden sakallı, haç nimbuslu, haçın her bir kolunda tek nokta bezeme var. İsa tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış, sol eli ile incil tutuyor. Kapağın üzerinde bordür içinde nokta bezeme var. Sağ ve sol boşlukta IC ve XC.

Ay. : Mücevher taşları ile süslü bir haç var. Haçın kolları ucunda birer nokta, kolları arasında ise IC-XC / NI-KA

M.S. 1042(?)/1050

354 AE 31/33 mm., 11.97 gr., ky.6, Env.no.: 3580

355 AE 28/29 mm., 11.77 gr., ky.6, Env.no.: 5119

356 AE 29/32 mm., 11.59 gr., ky.6, Env.no.: 4031

357 AE 30/32 mm., 10.60 gr., ky.6, Env.no.: 67

358 AE 27/29 mm., 10.51 gr., ky.6, Env.no.: 1753

359 AE 26/28 mm., 10.38 gr., ky.6, Env.no.: 860 (Resim 19)

360 AE 28/31 mm., 10.32 gr., ky.6, Env.no.: 1702

361 AE 28/32 mm., 10.21 gr., ky.6, Env.no.: 1687

362 AE 30 mm., 10.21 gr., ky.6, Env.no.: 1710

363 AE 26/29 mm., 9.97 gr., ky.6, Env.no.: 1701

364 AE 31 mm., 9.96 gr., ky.6, Env.no.: 1682

365 AE 25/28 mm., 9.94 gr., ky.6, Env.no.: 568

366 AE 31/33 mm., 9.72 gr., ky.6, Env.no.: 2299

367 AE 28/31 mm., 9.65 gr., ky.6, Env.no.: 1739

368 AE 31/34 mm., 9.58 gr., ky.6, Env.no.: 542

369 AE 29/30 mm., 9.49 gr., ky.6, Env.no.: 541

370 AE 29/31 mm., 9.28 gr., ky.6, Env.no.: 1514

371 AE 26/30 mm., 9.24 gr., ky.6, Env.no.: 1105

372 AE 26/29 mm., 9.16 gr., ky.6, Env.no.: 548

373 AE 29/30 mm., 9.09 gr., ky.6, Env.no.: 50

374 AE 27/28 mm., 8.94 gr., ky.6, Env.no.: 1680

375 AE 29/30 mm., 8.88 gr., ky.6, Env.no.: 2219

376 AE 27/30 mm., 8.86 gr., ky.6, Env.no.: 929

377 AE 25/28 mm., 8.86 gr., ky.6, Env.no.: 4927

378 AE 28 mm., 8.82 gr., ky.6, Env.no.: 4921

379 AE 24/28 mm., 8.82 gr., ky.6, Env.no.: 4309

380 AE 24/28 mm., 8.62 gr., ky.6, Env.no.: 4033 (Resim 20)

381 AE 25/30 mm., 8.53 gr., ky.6, Env.no.: 1717

382 AE 26/28 mm., 8.53 gr., ky.6, Env.no.: 1264

383 AE 26/28 mm., 8.51 gr., ky.6, Env.no.: 2755

384 AE 26/29 mm., 8.41 gr., ky.6, Env.no.: 1683

385 AE 29/30 mm., 8.37 gr., ky.6, Env.no.: 1797

386 AE 29 mm., 8.29 gr., ky.6, Env.no.: 1493

387 AE 26/29 mm., 8.28 gr., ky.6, Env.no.: 571

388 AE 28/29 mm., 8.15 gr., ky.6, Env.no.: 100

389 AE 27/29 mm., 8.15 gr., ky.6, Env.no.: 2286

390 AE 23/24 mm., 8.09 gr., ky.6, Env.no.: 1497

391 AE 26/30 mm., 7.92 gr., ky.6, Env.no.: 93

392 AE 28/30 mm., 7.78 gr., ky.6, Env.no.: 1778

393 AE 26/30 mm., 7.78 gr., ky.6, Env.no.: 1266

394 AE 26 mm., 7.78 gr., ky.6, Env.no.: 87

395 AE 26 mm., 7.78 gr., ky.6, Env.no.: 1005

396 AE 25 mm., 7.73 gr., ky.6, Env.no.: 558

397 AE 26/31 mm., 7.67 gr., ky.6, Env.no.: 2290

398 AE 23/28 mm., 7.66 gr., ky.6, Env.no.: 1757

399 AE 28/30 mm., 7.63 gr., ky.6, Env.no.: 955

400 AE 26/28 mm., 7.63 gr., ky.6, Env.no.: 1780

401 AE 26 mm., 7.62 gr., ky.6, Env.no.: 1746

402 AE 29 mm., 7.56 gr., ky.6, Env.no.: 594

403 AE 28/31 mm., 7.49 gr., ky.6, Env.no.: 51

404 AE 25/28 mm., 7.42 gr., ky.6, Env.no.: 2009

405 AE 26/28 mm., 7.24 gr., ky.6, Env.no.: 2657

406 AE 29/30 mm., 7.19 gr., ky.6, Env.no.: 1722

407 AE 25 mm., 7.14 gr., ky.6, Env.no.: 1723

408 AE 28 mm., 7.09 gr., ky.6, Env.no.: 820

409 AE 26/28 mm., 6.93 gr., ky.6, Env.no.: 4919

410 AE 27/29 mm., 6.79 gr., ky.6, Env.no.: 1970

411 AE 26/29 mm., 6.66 gr., ky.6, Env.no.: 80

412 AE 26 mm., 6.66 gr., ky.6, Env.no.: 528

413 AE 24 mm., 6.63 gr., ky.6, Env.no.: 103

414 AE 27 mm., 6.58 gr., ky.6, Env.no.: 535

415 AE 28/30 mm., 6.45 gr., ky.6, Env.no.: 4920

416 AE 26 mm., 6.41 gr., ky.6, Env.no.: 578

417 AE 24/25 mm., 6.39 gr., ky.6, Env.no.: 4034

418 AE 27 mm., 6.06 gr., ky.6, Env.no.: 550

419 AE 26 mm., 5.72 gr., ky.6, Env.no.: 1498

420 AE 24/26 mm., 4.91 gr., ky.6, Env.no.: 4224

421 AE 28/30 mm., 4.89 gr., ky.6, Env.no.: 1265

422 AE 24/26 mm., 4.34 gr., ky.6, Env.no.: 516

423 AE 22/24 mm., 4.26 gr., ky.6, Env.no.: 2658

D SINIFI

Öy. : Yazı yok, İsa kare arkalıklı tahta oturuyor, cepheden, sakallı. Haç nimbuslu, haçın her bir kolunda birer nokta bezeme var. Tunik ve himationlu, sağ eli takdis pozisyonunda göğsünde. Sol eli dizindeki kitapta. Kitabın üzerinde nokta bezeme var. Sağ ve sol boşluklarda IC ve XC.

Ay. : Üç sıra: ISXS / bASIЄ / bASIL, yazının üzerinde; _ + _ Yazının altında; _ ∪ _

M.S. 1050/1060

424 AE 32 mm., 10.04 gr., ky.6, Env.no.: 1707

425 AE 26/29 mm., 9.51 gr., ky.6, Env.no.: 2649 (Resim 21)

426 AE 29/31 mm., 9.30 gr., ky.6, Env.no.: 1481

427 AE 30 mm., 9.24 gr., ky.6, Env.no.: 1798

428 AE 25/30 mm., 8.82 gr., ky.6, Env.no.: 1771

429 AE 28 mm., 8.20 gr., ky.6, Env.no.: 1016

430 AE 29 mm., 8.09 gr., ky.6, Env.no.: 1718

431 AE 28/29 mm., 8.04 gr., ky.6, Env.no.: 1677

432 AE 30/31 mm., 7.86 gr., ky.6, Env.no.: 1271

433 AE 28/30 mm., 7.86 gr., ky.6, Env.no.: 501

434 AE 26/30 mm., 7.70 gr., ky.6, Env.no.: 72

435 AE 24/25 mm., 6.64 gr., ky.6, Env.no.: 2010

436 AE 27 mm., 6.63 gr., ky.6, Env.no.: 2002

437 AE 26 mm., 6.42 gr., ky.6, Env.no.: 1999

438 AE 25/28 mm., 6.14 gr., ky.6, Env.no.: 483

439 AE 27/29 mm., 5.69 gr., ky.6, Env.no.: 71

440 AE 28/32 mm., 5.49 gr., ky.6, Env.no.: 1713

441 AE 29/30 mm., 3.65 gr., ky.6, Env.no.: 2647

F SINIFI

Öy. : Yazı yok. İsa arkalıksız tahta oturuyor. Sakallı ve haç nimbuslu, tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde dizi üzerinde İncil var. Sağ ve sol boşlukta IC ve XC.

Ay. : - + -/ ISXS/ bASILЄ/ bASIL'/ +

M.S. 1060/1065

442 AE 26/29 mm., 10.08 gr., ky.6, Env.no.: 557

443 AE 26 mm., 7.04 gr., ky.6, Env.no.: 560

G SINIFI

Öy. : Yazı yok, İsa'nın büstü cepheden, sakallı, haç nimbuslu, tunik ve himation giyimli, sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde tomar var. Sağ ve sol boşluklarda IC ve XC. Noktalı bordür ile çevrili.

Ay. : Yazı yok, Meryem'in büstü, cepheden. Orans duruşunda nimbuslu. Tunik ve maphorion giyimli. Sağ ve sol boşluklarda MP ve ΘV. Noktalı bordür ile çevrili.

M.S. 1065/1070

444 AE 26/28 mm., 10.06 gr., ky.6, Env.no.: 1259

445 AE 25/27 mm., 9.15 gr., ky.6, Env.no.: 3113

446 AE 27 mm., 7.39 gr., ky.6, Env.no.: 730

447 AE 27/28 mm., 7.23 gr., ky.6, Env.no.: 2756

448 AE 24/27 mm., 6.41 gr., ky.6, Env.no.: 1250 (Resim 22)

449 AE 26/27 mm., 6.30 gr., ky.6, Env.no.: 4035

450 AE 27 mm., 5.92 gr., ky.6, Env.no.: 800

451 AE 25/27 mm., 5.62 gr., ky.6, Env.no.: 2225

452 AE 24 mm., 5.34 gr., ky.6, Env.no.: 874

453 AE 23 mm., 3.56 gr., ky.6, Env.no.: 2648

454 AE 25 mm., 3.42 gr., ky.6, Env.no.: 601

H SINIFI

Öy. : Yazı yok. İsa'nın cepheden büstü. Haç nimbuslu, tunik ve himation giyimli. sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil, iki yanında IC ve XC.

Ay. : Yazı yok. Merkezde patrik haçı yer alıyor. Patrik haçın yatay kolları sonunda nokta bezeme var. Alt kısımda bitkisel bezeme bulunuyor.

M.S. 1070/1075

455 AE 25/26 mm., 4.87 gr., ky.6, Env.no.: 5125 (Resim 23)

456 AE 24 mm., 4.26 gr., ky.6, Env.no.: 500

I SINIFI

Öy. : Yazı yok. İsa'nın büstü cepheden, uzun sakallı, haç nimbuslu, haçın her bir kolunda bir nokta bezeme var. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda göğsünde pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde üzeri bezemeli kitap var. Sağ ve sol boşluklarda IC ve XC.

Ay. : Yazı yok. Latin haçı var. Haçın her bir ucunda iki ufak nokta arasında bir büyük nokta var. Ortada küçük haç, aşağıda haçın alt kolunun iki yanında birer nokta ve bitkisel bezeme yer alır. Yukarıda sağ ve sol boşluklarda birer hilal bulunur.

M.S. 1075/1080

457 AE 22/23 mm., 5.26 gr., ky.6, Env.no.: 2623

458 AE 27 mm., 4.73 gr., ky.6, Env.no.: 546

459 AE 21/23 mm., 3.95 gr., ky.6, Env.no.: 731

460 AE 21/23 mm., 3.69 gr., ky.6, Env.no.: 491

461 AE 25/27 mm., 3.64 gr., ky.6, Env.no.: 1102

462 AE 23/24 mm., 3.19 gr., ky.6, Env.no.: 92 (Resim 24)

463 AE 21/23 mm., 3.16 gr., ky.6, Env.no.: 1526

K SINIFI

Öy. : Yazı yok. İsa'nın cepheden büstü. Haç nimbuslu, haç kollarında birer nokta bezeme var. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil var. İki yanında IC ve XC. Sikkenin bordüründe büyük nokta bezemeler yer alıyor.

Ay. : Yazı yok. Meryem'in cepheden, nimbuslu ve orans duruşunda büstü. Tunik ve maphorion giyimli. İki yanında MP ve θV. Sikkenin bordüründe büyük nokta bezemeler yer alıyor.

M.S. 1085/1092

464 AE 24 mm., 5.15 gr., ky.6, Env.no.: 1987 (Resim 25)

KAYNAKÇA

Angold, M. (2001). Byzantium. The Bridge From Antiquity to the Middle Ages. Phoenix Press: London.

Bellinger, A. R. (1928). The Anonymous Bronze Coinage. New York.

Breckenridge, J. D. (1959). The Numismatic Iconography of Justinian II (685–695,705–711 A.D). American Numismatic Society: New York.

Çantay, D. (2008). "Edirne Makedonya Kulesi Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Bizans Sikkeleri ve Mühürleri", Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara, 2008.

Darkot, B. (1997). "Malatya", İslam Ansiklopedisi, C.7, 225–232. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: Eskişehir.

Edwards, K. M. (1933). Corinth. Results of Excavation 6, Coins 1986–1929. Harward University Pres: Cambridge, Massachusetts.

Eskici, B. (2006). "Malatya". Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 2, editör A. U. Peker ve K. Bilici, 263–266. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: Ankara.

Goodwin, T. (2005). "A Hoard of the Elevent Century Byzantine Folles with Arabic Countermarks". NC(165): 323–338.

Göğebakan, G. (2003). "Malatya". İslam Ansiklopedisi, C.27, 468–473. Türkiye Diyanet Vakfı: Ankara

Gregory, T. E. (2005). A History of Byzantium. Blackwell Publications: Malden.

Grierson, P. (1973). Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and the Whittemore Collection, Volume Three Part 1–2, Leo II to Nicephoros II 717–1081, ed. A. R. Bellinger ve P. Grierson. Washington, D. C.

Haldon, J. (2007). Bizans Tarihi Atlası (Çev. Ali Özdamar). Kitap Yayınevi: İstanbul..

Hendy, M. F. (1999). "Alexius I to Alexius V", Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Four Part 1, Alexius I to Michael VIII 1081–1261, ed. A. R. Bellinger ve P. Grierson. Washington, D. C.

Hild, F. - M. Restle. (1981). Tabula Imperii Byzantini 2, Kappadokien (Kappadokia, Charsianon, Sebasteia und Lykandos). Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Honingmann, E. (1970). Bizans Devletinin Doğu Sınırı (Çev. F. Işıltan). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: İstanbul.

Honingmann, E. (1997). "Malatya". İslam Ansiklopedisi, C.7, 232–239. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: Eskişehir.

Lowick, N. M., S. Bendall ve P. D. Whitting (1977). The Mardin Hoard. Islamic Countermarks on Byzantine Folles. Hampshire.

Mango, C. (2008). Bizans Yeni Roma İmparatorluğu (Çev. G. Ç. Güven). Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

Metcalf, W. E. (1970). "Interpretation of the Byzantine 'Rex Regnantium' Folles of Class 'A' c. 970–1030". NC(10): 199–219.

Metcalf, W. E. (1976). "Early Anonymous Folles from Antioch and the Chronology of Class A". ANSMN(21): 109–128.

Ostrogorsky, G. (1999). Bizans Devleti Tarihi (Çev. F. Işıltan). Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.

Quien, M. (1958). Oriens Christianus. Akademische Druck-U. Verlegsantalt: Graz.

Sabatieir, J. (1955). Description Generale des Monnaies Byzantines. Akademische Druck-U. Verlegsantalt: Graz.

Schulze, W. (2005). "A further hoard of the elevent century Byzantine folles with Arabic countermarks". NC(165): 339–347.

Sevcenko, N. P. (1991). "Mandylion". The Oxford Dictionary of Byzantium 2. Oxford University Press: New York-Oxford.

Tekin, O. (1999). "Aşağıanzaf (Van) Kazısından İslami Kontrmarklı Bir Bizans Sikkesi", Toplumsal Tarih (36): 48–50.

Tekinalp, M., ve Y. Ekim (2006). Sazpegler Kuzeydoğu Anadolu'da Bir Ortaçağ Yerleşimi. Gazi Üniversitesi Arkeolojik Çevre Değerleri Araştırma Merkezi: Ankara.

Vorderstrasse, T. (2005). "Coin Circulations in Some Syrian Villages (2th-11th Centuries". In Realites Byzantines, Les Villages dans I'Empire byzantine IV-XV siecle, edited by J. Lefart, C. Morrison and J. P. Sodini, 495–510. Paris.

Thompson, M. (1954). The Athenian Agora 2: Coins from Roman Through Venetian Period. Princeton.

Üstündağ, E. ve diğerleri (2005). Malatya Müzesi. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

Vryonis, S. (1971). The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century. University of California Pres: Berkeley Los Angeles London.

Waage, B. D. (1952). Antioch on-the-Orontes IV/2 Greek, Roman, Byzantine And Crusaders' Coins. Princeton University Pres: London.

Weller, H. (1975). "Turkic Countermarks", NCirc(83): 475–77.

Whitting, P. D. (1955). "The Anonymous Byzantine Bronze". NC(15): 89–99.

Wroth, W. (2003). Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum II. Elibron Classics.

TEŞEKKÜR

Malatya Arkeoloji Müzesi'nde çalışma iznini veren Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, Malatya Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'ne, müzede sağladıkları olumlu çalışma koşulları ve destekleri için Malatya Arkeoloji Müzesi personelinden Antropolog Hüseyin Şahin'e teşekkür ederim. Ayrıca üzücü bir olay sonucu hayatını kaybeden Antropolog Enver Üstündağ'ı da saygıyla anıyorum.

Resim 1. Kat.no.: 1, A1 Sınıfı

Resim 2. Kat.no.: 24, A2 Sınıfı, Var.14

Resim 3. Kat.no.: 32, A2 Sınıfı, Var.21

Resim 4. Kat.no.: 36, A2 Sınıfı, Var.24

Resim 5. Kat.no.: 40, A2 Sınıfı, Var.24

Resim 6. Kat.no.: 55, A2 Sınıfı, Var.32

Resim 7. Kat.no.: 57, A2 Sınıfı, Var.39

Resim 8. Kat.no.: 68, A2 Sınıfı, Var. 40a

Resim 9. Kat.no.: 76, A2 Sınıfı, Var.41

Resim 10. Kat.no.: 91, A2 Sınıfı, Var.43

Resim 11. Kat.no.: 92, A2 Sınıfı, Var.45

Resim 12. Kat.no.: 115, A2 Sınıfı, Var.47

Resim 13. Kat.no.: 116, A2 Sınıfı, Var.48

Resim 14. Kat.no.: 121, A2 Sınıfı Var.50

Resim 15. Kat.no.: 236, B Sınıfı

Resim 16. Kat.no.: 251, B Sınıfı

Resim 17. Kat.no.: 252, B Sınıfı

Resim 18. Kat.no.: 286, B Sınıfı

Resim 19. Kat.no.: 359, C Sınıfı

Resim 20. Kat.no.: 380, C Sınıfı

Resim 21. Kat.no.: 425, D Sınıfı

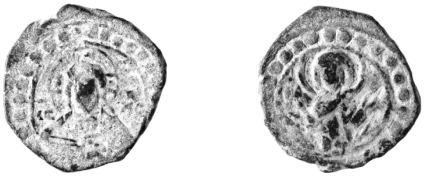
Resim 22. Kat.no.: 448, G Sınıfı

Resim 23. Kat.no.: 455, H Sınıfı

Resim 24. Kat.no.: 462, I Sınıfı

Resim 25. Kat.no.: 464, K Sınıfı